

دانشکده‌ی حقوق و علوم سیاسی

پایان نامه جهت اخذ درجه‌ی کارشناسی ارشد در رشته‌ی حقوق جزا و جرم‌شناسی

موضوع:

مجازات سالب حیات در حقوق کیفری ایران

استاد راهنما:

دکتر سید ابراهیم قدسی

استاد مشاور:

دکتر ابوالحسن شاکری

دانشجو:

فضه طالبی

بهمن ماه ۱۳۹۶

چکیده

حق حیات بدین معناست که انسان حق ریشه ای برای زندگی کردن دارد و حقوق انسان منوط به زنده بودن اوست حق حیات از حقوق ذاتی بشر است و همواره در ادیان و قوانین اساسی و عادی و کنوانسیونهای بین المللی مورد توجه خاص قرار گرفته است مجازات های سالب حیات که در سه بخش مجازات سالب حیات حدی، مجازات سالب حیات قصاصی، مجازات سالب حیات تعزیری بدان پرداخته شده است که ماهیت هر نوع از آن ها با هم متفاوت می باشد . بدین معنا فلسفه اعدام از بین بردن عضو فاسد جامعه که امیدی به اصلاح ، درمان و ارباب او وجود ندارد . فلسفه قصاص هم برای حیات بخشیدن به قاتل و دیگر افرادجامعه هست قصاص حق الناس است و تمامی اختیارات باولییای دم است که مستند آن ماده ۳۴۷ قانون مجازات مصوب ۹۲ آمده : صاحب حق قصاص در هر مرحله از مراحل تعقیب ، رسیدگی یا اجرای حکم می تواند به طور مجانی یا با مصالحه ، در برابر حق یا مال گذشت کند . ولی اعدام حدی حق الله است و قاضی در تخفیف و تبدیل آن مسلوب الاختیار می باشد که مستند این هم در ماده ۱۱۴ قانون مجازات مصوب ۹۲ آمده : در جرایم موجب حد به استثنای قذف و محاربه هرگاه متهم قبل از اثبات جرم توبه کند و ندامت و اصلاح او برای قاضی محرز شود حد از او ساقط می شود و همچنین اگر جرایم فوق غیر از قذف با اقرار ثابت شده باشد در صورت توبه مرتکب حتی پس از اثبات جرم دادگاه می تواند عفو مجرم را توسط قوه قضائیه از مقام رهبری درخواست کند . اعدام تعزیری هم حق حکومت است و قانون می تواند در تخفیف و تبدیل آن اختیاراتی را به مقام قضایی بدهد . از جمله در جرایم اخلال گران نظام اقتصادی و در جرایم مواد مخدر میتوان مصداق آن را پیدا کرد برای نمونه در ماده ۲۴ قانون مواد مخدر سیاست های عفو ، تخفیف و تبدیل مجازات را ذکر کرده است .

واژه های کلیدی : قصاص ، اعدام حدی ، اعدام تعزیری ، مجازات ، سالب حیات

سپاسگزاری:

سپاس و ستایش مر خدای را جل و جلاله که آثار قدرت او بر چهره روز روشن، تابان است و انوار حکمت او در دل شب تار، درفشان. آفریدگاری که خویشتن را به ما شناساند و درهای علم را بر ما گشود و عمری و فرصتی عطا فرمود تا بدان، بنده ضعیف خویش را در طریق علم و معرفت بیازماید.

بدون شک جایگاه و منزلت معلم، اجل از آن است که در مقام قدردانی از زحمات بی شائبه ی او، با زبان قاصر و دست ناتوان، چیزی بنگاریم. اما از آنجایی که تجلیل از معلم، سپاس از انسانی است که هدف و غایت آفرینش را تامین می کند و سلامت امانت هایی را که به دستش سپرده اند، تضمین؛ بر حسب وظیفه و از باب ” من لم یشکر المنعم من المخلوقین لم یشکر الله عزّ و جلّ: ”

از استاد با کمالات و شایسته؛ جناب آقای دکتر سید ابراهیم قدسی که در کمال سعه صدر، با حسن خلق و فروتنی، از هیچ کمکی در این عرصه بر من دریغ ننمودند و زحمت راهنمایی این رساله را بر عهده گرفتند؛ واز استاد صبور و مهربان ، جناب آقای دکتر ابوالحسن شاکری که زحمت مشاوره این رساله را متقبل شدند و نیز از بزرگوارانی که داوری این پایان نامه را به عهده گرفتند بی نهایت سپاسگذارم .

سرانجام برخورد لازم میدانم به کسانی که همیشه یاری گر من در این عرصه بودند سپاس گویم ؛ به پدر و مادرم که نه می توانم موهایشان را که در راه عزت من سفید شد ، سیاه کنم و نه برای دست های پینه بسته شان که ثمره تلاش برای افتخار من است ، مرهمی دارم. پس خدایا توفیقم ده که هر لحظه شکر گزارشان باشم و ثانیه های عمرم را در عصای دست بودنشان بگذرانم .

تقدیم به:

ساحت مقدس یوسف زهرا (ع) که چشم‌ها برای زیارت صبحش بیدارند ...

و به تو ای پدر که از تو هرچه می‌گویم باز کم می‌آورم خورشیدی شدی و از روشنایی ات جان گرفتم

و در ناامیدی‌ها ناامید را کشیدی و لبریزم کردی از شوق، اکنون حاصل دستان خسته ات رمز موفقیتیم

شد به خودم تبریک می‌گویم که تورا دارم و دنیا با تمام بزرگیش مثل تورا

...ندارد.

وتوای مادر، ای شوق زیبای نفس کشیدن

ای روح مهربان هستی تو رنگ شادی‌هایم شدی و لحظه‌ها را با تمام وجود از من دور کردی و عمری

خستگی‌ها را به جان خریدی تا اکنون توانستی طعم خوش پیروزی را به من بچشانی.

به همسرم؛ به صمیمیت باران.

و به دخترم؛ به طراوت شب‌نم؛ امید بخش جانم که آسایش او آرامش من است.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۲	۱- بیان مسأله: (ویژگی ها، اهمیت، ضرورت و جنبه های نوآوری پژوهش)
۴	۲- سازماندهی پژوهش
۴	۳- سؤال های پژوهش: (در صورت لزوم)
۴	۴- پیشینه پژوهش:
۸	۵- فرضیه های پژوهش:
۸	۶- حدود پژوهش:
۱۰	فصل اول : کلیات
۱۰	۱-۱- مجازات
۱۰	۱-۱-۱- مفهوم مجازات
۱۱	۱-۱-۲- طبقه بندی مجازاتها بر مبنای هدف اجتماعی
۱۲	۱-۲-۱-۱- اهداف مجازات از نظر اسلام
۱۳	۱-۲-۲-۱- اهداف مجازات از نظر حقوق عرفی
۱۴	۱-۳-۱-۱- طبقه بندی مجازات بر مبنای شدت و وخامت آن
۱۵	۱-۳-۱-۱- انواع مجازات در قانون مجازات عمومی سابق
۱۵	۱-۳-۲-۱-۱- انواع مجازات در قانون مجازات اسلامی
۲۴	۱-۴-۱-۱- طبقه بندی مجازات بر مبنای نسبت آنها با هم
۲۵	۱-۵-۱-۱- طبقه بندی مجازات به لحاظ حقی که محدود شده و یا از بین می رود
۲۵	۱-۵-۱-۱- مجازاتهای بدنی

- ۱-۱-۵-۲- مجازات سالب آزادی ۲۵
- ۱-۱-۵-۳- مجازاتهای محدود کننده آزادی ۲۶
- مجازات سالب حق حیات ۲۷
- ۱-۲-۲- مفهوم مجازات سالب حق حیات ۲۷
- ۱-۲-۱- معنی حیات ۲۷
- ۱-۲-۲- تاریخچه مجازات سالب حیات ۲۹
- ۱-۲-۳- مبانی نظری حق حیات ۳۳
- ۱-۳-۲-۱- مکتب حقوق طبیعی ۳۳
- ۱-۳-۲-۲- مکتب اصالت فرد یا فردگرایی ۳۵
- ۱-۴-۲- مبنای مجازات سلب حیات در مکاتب بشری ۳۶
- ۱-۵-۲- مجازات سلب حیات و پیامدهای ناسازگار با اصول حقوق جزا ۴۰
- ۱-۶-۲- مجازاتهای سالب حیات در حقوق ایران ۴۲
- فصل دوم : مجازات سالب حیات حدی** ۴۶
- ۱-۲-۱- اعدام حدی ۴۶
- ۱-۲-۱-۱- اقامه کننده حد اعدام ۴۷
- ۱-۲-۲- شروط اجرای حد ۴۷
- ۱-۲-۱-۲- اجرای حد در غیر مسلمان ۴۸
- ۱-۲-۲-۱- اجرای حد بر جاهل ۴۸
- ۱-۲-۳-۱- اجرای حد اعدام نسبت به مریض ۴۹
- ۱-۲-۴-۱- اجرای اعدام حدی نسبت به مجنون ۵۰
- ۱-۲-۵-۱- اجرای اعدام حدی نسبت به زن باردار ۵۲
- ۱-۲-۲- مقررات تکرار جرم در حد ۵۳

۵۳	۳-۲- کیفیت اجرای حد
۵۵	۴-۲- علنی بودن اجرای اعدام حدی
۵۶	۵-۲- نقش مکان در اجرای مجازات اعدام حدی
۵۷	۶-۲- نقش زمان در اجرای مجازات اعدام حدی
۵۸	۷-۲- کیفیتهای مربوط به رجم
۶۱	۸-۲- کیفیت اجرای صلب
۶۴	۹-۲- احکام میت پس از حد
۶۶	فصل سوم : مجازات سالب حیات قصاصی
۶۶	۱-۳- ماهیت قصاص
۶۶	۱-۱-۳- حق بودن قصاص
۶۷	۲-۱-۳- حق الناسی بودن قصاص
۶۸	۳-۱-۳- جنبه عمومی قصاص
۷۲	۲-۳- شرایط عمومی قصاص
۷۳	۱-۲-۳- تساوی در عقل
۷۵	۲-۲-۳- تساوی در دین
۷۷	۳-۲-۳- انتفاء در ابوت
۷۹	۳-۳- شرایط اجرای قصاص
۷۹	۱-۳-۳- تقاضای مجنی علیه یا اولیای دم
۸۰	۲-۳-۳- اذن ولی امر
۸۱	۳-۳-۳- اذن مجنی علیه یا اولیای دم
۸۲	۴-۳-۳- پرداخت تفاضل دیه
۸۳	۵-۳-۳- عدم آزاررسانی به جانی

- ۳-۴- موارد سقوط اجرای مجازات ۸۴
- ۳-۴-۱- فوت جانی ۸۴
- ۳-۴-۲- گذشت اولیای دم از قصاص ۸۵
- ۳-۵- موانع اجرای قصاص ۸۶
- ۳-۵-۱- باردار بودن زن محکوم به قصاص ۸۶
- ۳-۵-۲- فرار جانی و عدم دسترسی به وی ۸۷
- ۳-۶- نحوه اجرای قصاص نفس ۸۸

فصل چهارم : مجازات سالب حیات تعزیری ۹۳

- ۴-۱- مجازات اعدام ۹۳
- ۴-۲- اعدام در حقوق اسلامی ۱۰۳
- ۴-۳- دلایل موافقان مجازات اعدام ۱۰۴
- ۴-۳-۱- اجرای عدالت ۱۰۴
- ۴-۳-۲- ارباب مجرمین ۱۰۵
- ۴-۳-۳- دفاع مشروع ۱۰۶
- ۴-۳-۴- تامین امنیت جامعه ۱۰۷
- ۴-۳-۵- تسکین افکار عمومی ۱۰۷
- ۴-۳-۶- احترام به زندگی انسانها ۱۰۸
- ۴-۳-۷- سایر دلایل ۱۰۹
- ۴-۴- دلایل مخالفان مجازات اعدام ۱۱۲
- ۴-۵- نظریه مجازات سالب حیات در تعزیرات ۱۱۴
- ۴-۵-۱- نظر موافقین مجازات سالب حیات ۱۱۶
- ۴-۵-۱-۱- رعایت مصلحت فرد و جامعه ۱۱۶

۱۱۷	۴-۵-۱-۲- قیام در مقابل افساد فی الارض
۱۱۸	۴-۵-۱-۳- نهی از منکر
۱۱۹	۴-۵-۲- نظر مخالفین مجازات سالب حیات در تعزیرات
۱۱۹	۴-۵-۲-۱- حرمت دماء در فقه اسلامی
۱۲۰	۴-۵-۲-۲- تحلیل مسأله با استمداد از اصول فقه
۱۲۲	۴-۶- جرایم موجب اعدام تعزیری در قانون ایران
۱۲۳	۴-۶-۱- اعدام تعزیری در جرم اختلال در نظام اقتصادی کشور
۱۲۸	۴-۶-۲- اعدام تعزیری در جرایم مربوط به مواد مخدر
۱۳۱	۴-۷- تفاوت قصاص و اعدام
۱۳۳	نتیجه
۱۳۵	منابع و ماخذ

مقدمه

حقّ حیات از حقوق اساسی انسان است و همه‌ی انسان‌ها، به شرط آن-که مبتلا به اختلالات روانی نباشند، از این حقّ خود با جدّیت تمام دفاع می‌کنند و در راه صیانت ذات خویش از هیچ کوششی فرو نمی‌گذارند. علامه جعفری منشأ این دریافت مشترک انسان‌ها از ارزش اساسی حیات را دو عامل می‌داند: عامل اول، آشنایی و دریافت کاملاً مستقیم و حضوری همه‌ی انسان‌ها درباره‌ی حیات خویشان و مختصات آن و عامل دوم، مشاهده‌ی جاذبیت بسیار شدید حیات و مختصات مثبت آن و تلخی بسیار شدید خاموشی حیات و ورود اخلاص بر آن در دیگر انسان‌ها است. بنابراین می‌توان گفت: حق حیات طبیعی‌ترین و اولین حقی است که همه‌ی موجودات زنده، به شرط این-که عامل اخلاص حیات دیگر جانداران نباشند، از آن برخوردارند. به همین علت، یکی از حقوقی که در اعلامیه‌ی جهانی حقوق بشر برای تمام انسان‌ها قائل شده‌اند، حق حیات است.

اما در مواردی قانونگذار برای ارتکاب برخی از جرم‌ها، حیات مجرم را سلب می‌کند. مصادیق سلب حیات را می‌توان اعدام و قصاص دانست. در طی دهه‌های اخیر مجازات‌های سالب حیات با انتقادات شدیدی از طرف صاحب نظران جرم‌شناس مطرح شده است و در نتیجه این انتقادات اعدام در بیشتر کشورهای غربی حفظ یا به حالت تعلیق درآمده است. اما در کشورهای اسلامی به این دلیل که این مجازات‌ها مورد تاکید شرع قرار گرفته است، کماکان این مجازات‌ها در قوانین جزایی کشورهای اسلامی مخصوصاً کشور ایران دیده می‌شود. از این جهت در این پژوهش برای روشن شدن فلسفه این مجازات‌ها به بررسی اصول و مبانی این مجازات‌ها می‌پردازیم.

۱- بیان مسأله: (ویژگی ها، اهمیت، ضرورت و جنبه های نوآوری پژوهش)

کلمه حیات به معنای زیست، زندگی، زندگانی و در مقابل ممات آمده است. (احمد زاده هروی، ۱۳۸۹: ۴)

حق حیات بدین معناست که انسان حق ریشه ای برای زندگی کردن دارد و حقوق انسان منوط به زنده بودن اوست. این حق بر سایر حقوق انسان اولویت دارد زیرا بدون حیات سایر حقوق ارزش و کاربردی ندارند. (

محمد تقی مصباح، ۱۳۷۹: ۹۹)

حق حیات که از حقوق ذاتی بشر است همواره در ادیان و قوانین اساسی و عادی و کنوانسیون های بین المللی مورد توجه خاص قرار گرفته است.

خداوند می فرماید: «و اذ اخذنا میثاقکم لا تسفکون دماءکم و لا تخرجون انفسکم من ديارکم ثم اقررتم و انتم تشهدون... چون از شما پیمان محکم گرفتیم که خون همدیگر را مریزید و یکدیگر را از سرزمین خود بیرون نکنید. (سوره بقره، آیه ۸۴)

و همچنین می فرماید: «من قتل نفساً بغير نفس او فساد فی الارض فکانما قتل الناس جميعاً و من احياها فکانما احيا الناس جميعاً... هرکس دیگری را جز برای قصاص یا مبارزه با فساد گری بکشد گویا همه مردم را کشته است و هرکس زنده گردانش گویا که همه مردم را زنده کرده است. (سوره مائده، آیه ۳۲)

در اسناد بین المللی به کرات از این حق حمایت شده و دولت ها را مکلف به رعایت حقوق شهروندان خود نموده اند که بدون تشریح و تفسیر به بیان عین عبارات مربوطه پرداخته می شود.

برابرماده ۳ اعلامیه جهانی حقوق بشر مصوب ۱ دسامبر ۱۹۴۸ مصوب جمع عمومی سازمان ملل "هرکس

حق زندگی، آزادی و امنیت شخصی دارد".

سلب حیات یکی از اقسام مجازات های بدنی است که شامل اعدام ، قصاص ، رجم و صلب می شود . در مقررات کیفری کشور ما مجازات های سالب حیات معمولاً به دو شیوه اجرا می گردد ؛ به دار آویختن یا همان اعدام و سنگسار نمودن .

حق حیات از حقوق اساسی انسان است و همه انسان ها به شرط آن که مبتلا به اختلالات روانی نباشند از این حق خود با جدیت تمام دفاع می کنند و در راه صیانت ذات خویش از هیچ کوششی فرو نمی گذارند .

اما در مواردی قانون گذار برای ارتکاب برخی از جرم ها ، حیات مجرم را سلب می کند مصادیق سلب حیات را می توان اعدام و قصاص دانست .

در طی دهه های اخیر مجازات های سالب حیات با انتقادهای شدیدی از طرف صاحب نظران جرم شناس مطرح شده است و در نتیجه این انتقادات ، اعدام در بیشتر کشورهای غربی حفظ یا به حالت تعلیق در آمده است .

اما در کشور اسلامی به دلیل این که مجازات ها مورد تاکید شرع قرار گرفته است کماکان این مجازات ها در قوانین جزایی کشور های اسلامی مخصوصاً کشور ایران دیده می شود .

و همانطور که ذکر شد مجازات سالب حیات اعم از اعدام و قصاص ، که اعدام خود به حدی و تعزیری و قصاص هم به قصاص نفس و عضو تقسیم می شود .

قصاص در لغت به معنی هر نوع دنباله روی و پی جویی نمودن ، کین کشی به مثل کشنده را کشتن ، مجازات ، عقاب ، سزا ، جبران تلافی کرده است . (جعفری لنگرودی ، ۱۳۹۲ : ۲۹۱۹)

قصاص از نظر اصطلاحی، به معنای تلافی و استیفای عینی جنایتی که در قتل عمدی، قطع عضو و جرح عمدی بر مجنی علیه وارد شده است می باشد به شکلی که اثر به جای مانده از جنایت عیناً روی جانی اجرا شده و به دست آید. (ایمانی، ۱۳۸۲: ۳۷۱)

قصاص در جنایت قتل عمدی را قصاص نفس و قصاص در جنایت عضو و جرح را قصاص عضو می گویند. البته مجازات سالب حیات شامل قصاص عضو نمی باشد و در این پژوهش قصاص نفس و اعدام حدی و تعزیری مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

۲- سازماندهی پژوهش :

این پایان نامه در چهار فصل تنظیم گردیده است که فصل اول آن کلیات و فصل دوم آن به مجازات سالب حیات حدی، فصل سوم آن به مجازات سالب حیات قصاصی و فصل چهارم آن به مجازات سالب حیات تعزیری اختصاص داده شده است.

۳-سؤال های پژوهش: (در صورت لزوم)

۱- فلسفه قصاص چیست؟

۲- مبانی اعدام چیست؟

۳- تفاوت قصاص با اعدام چیست؟

۴- پیشینه پژوهش :

پژوهش های داخلی

۱- کتاب «فرهنگ اصطلاحات و عناوین جزایی» (۱۳۸۰) اثر محمد حسین شاملو احمدی ، مجازات سالب حیات با مجازات مرگ مدنی و مجازات سالب حقوق تفاوت دارد.

مجازات مرگ مدنی ، از انواع مجازاتهای سالب حقوق که در اروپا خصوصاً فرانسه اعمال می شد و به موجب آن برای تکمیل و تضمین آثار مجازاتهای سالب آزادی و اصلی و صیانت و دفاع از اجتماع ، محکومین به جرایم مهم و جنایی به تحمل این مجازات محکوم می شدند . در این مجازات فرض بر این است که محکوم فوت نموده است لذا : ۱) عقد ازدواج ایشان منحل می شد و در صورت ادامه ی زناشویی ، فرزندان ایشان نامشروع تلقی می شدند . ۲) اموال (ماترک) محکوم به وراث قانونی ایشان انتقال می یافت . ۳) وصایای قبلی وی باطل می گردید .

مجازات سالب حقوق ، از انواع مجازاتهای تکمیلی یا تبعی و در مواردی اصلی (در مواقعی که بعنوان مجازات جایگزین زندان بکار می رود) که از یک سو هدف تحمیل رنج و مشقت بر بزهکار را دنبال می کند و از سوی دیگر بعنوان یک اقدام تامینی با دور نمودن مجرم از حقوقی که وی را در ارتکاب جرم مساعدت می نماید ، توجه دارد .

۲- کتاب « مبسوط در ترمینولوژی » (۱۳۹۲) اثر محمد جعفر لنگرودی ، مجازات سالب حیات ، حق حیات از حقوق اساسی انسان است و همه انسان ها به شرط آن که مبتلا به اختلالات روانی نباشند از این حق خود با جدیت تمام دفاع می کنند و در راه صیانت ذات خویش از هیچ کوششی فرو نمی گذارند .

اما در مواردی قانون گذار برای ارتکاب برخی از جرم ها ، حیات مجرم را سلب می کند مصادیق سلب حیات را می توان اعدام و قصاص دانست.

اما در کشور اسلامی به دلیل این که مجازات ها مورد تاکید شرع قرار گرفته است کماکان این مجازات ها در قوانین جزایی کشور های اسلامی مخصوصاً کشور ایران دیده می شود .

چنانچه گفتیم مجازات سالب حیات اعم از اعدام و قصاص ، که اعدام خود به حدی و تعزیری و قصاص هم به قصاص نفس و عضو تقسیم می شود .

قصاص در لغت به معنی هر نوع دنباله روی و پی جویی نمودن ، کین کشی به مثل کشنده را کشتن ، مجازات ، عقاب ، سزا ، جبران تلافی کرده است.

۳- کتاب «فرهنگ اصطلاحات حقوق کیفری» (۱۳۸۲) اثر عباس ایمانی ، قصاص از نظر اصطلاحی ، به معنای تلافی و استیفای عینی جنایتی که در قتل عمدی ، قطع عضو و جرح عمدی بر مجنی علیه وارد شده است می باشد به شکلی که اثر به جای مانده از جنایت عیناً روی جانی اجرا شده و به دست آید .

۴- کتاب « جرایم علیه اشخاص » (۱۳۹۲) اثر میر محمد صادقی ، مجازات قصاص مبتنی بر « سزا دهی » است ، و علاوه بر لزوم عمدی بودن عمل مجرمانه ، مماثله و برابری مهمترین اصل در آن می باشد ، به طوری که در صورت عدم امکان رعایت این اصل ، قصاص علیه جانی قابل اجرا نخواهد بود . این نکته در ماده ۱۴ « قانون مجازات اسلامی » سابق ، مصوب سال ۱۳۷۰ ، در تعریف قصاص مورد تصریح مقنن قرار گرفته بود : « قصاص کیفری است که جانی به آن محکوم می شود و باید با جنایت او برابر باشد . « این تساوی بین جنایت و مجازات در بسیاری از مواد دیگر قانون هم مورد تأکید قرار گرفته است . از جمله ، بند ب ماده ۳۹۳ « قانون مجازات اسلامی » مصوب سال ۱۳۹۲ ، در مورد قصاص عضو ، تساوی قصاص با مقدار جنایت را لازم دانسته است و ماده ۳۹۴ اشعار می دارد ، « رعایت تساوی طول و عرض در قصاص جراحات لازم است ... »

قصاص به عنوان مجازات اصلی در جرایم علیه تمامیت جسمانی اشخاص ، در آیات مختلف قرآن به طور صریح و ضمنی مورد اشاره و تأکید قرار گرفته است . در قوانین قدیمی ، مثل « مجمع القوانين حمورابی » و نیز کتب آسمانی قبلی ، به ویژه تورات ، نیز این مجازات پذیرفته شده بوده است . برخی از نویسندگان معتقدند که با توجه به عدم نسخ حکم تورات توسط انجیل (که اگر کسی به طرف راست گونه زد گونه چپ

خود را به سوی او بگیر) را نه یک حکم ، بلکه صرفاً یک توصیه اخلاقی دانسته اند ، که نظایر آن در کتب آسمانی دیگر هم مشاهده می شود .

اصلی بودن مجازات قصاص در جرایم علیه تمامیت جسمانی اشخاص در مواد مختلف « قانون مجازات اسلامی » مورد تأکید قرار گرفته است . از جمله ، ماده ۳۸۱ اشعار می دارد : « مجازات قتل عمدی در صورت تقاضای ولی دم و وجود سایر شرایط مقرر در قانون ، قصاص » است . بدین ترتیب ، « قانون مجازات اسلامی » ، به پیروی از فقه اسلامی ، و برخلاف آنچه که در برخی از نظام های حقوقی دیگر پذیرفته شده است ، تفاوتی بین انواع مختلف قتل یا جراحات عمدی از حیث انگیزه ، شیوه کشتن ، هویت قاتل یا مقتول و نظایر آنها نگذاشته و مجازات اصلی و اولیه را در همه موارد جنایات عمدی قصاص می داند .

۵- کتاب « جنایت علیه جسم انسان در حقوق کیفری ایران » (۱۳۹۴) اثر سید ابراهیم قدسی ، در شریعت اسلامی مسولیت کیفری فقط متوجه مرتکب است و هیچ فردی به جای دیگری ، مجازات نمی شود که در اصطلاح حقوقی به آن اصل شخصی بودن مجازات نامیده می شود . در مقررات قانونی قصاص نفس فقط متوجه قاتل می شود ، اما دارای قواعد ، چارچوب و ضوابطی است . اهم ضوابط آن عبارات است از : لزوم اذن ولی یا اولیای دم ، امکان دسترسی به قاتل ، پرداخت فاضل دیه در صورت تفاوت جنسیت قاتل و مقتول یا وجود شریک ، توجه به خواست تمامی اولیای دم ، توجه به حالت های مختلف در خصوص وضعیت ولی دم .

۶- (www.hawzah.net) از نظر حقوق کیفری اسلام ، اعدام به سه قسم قابل تقسیم است: اعدام

قصاصی، اعدام حدی و اعدام تعزیری

۱- اعدام قصاصی : این اعدام در موارد قتل عمد اجرا می شود و دارای شرایط خاصی است . حضور شاکی

خصوصی در آن، به اندازه ای پرننگ است که آن را از قلمرو قواعد آمره خارج می کند .

۲- اعدام حدی را می توان چنین تعریف کرد: «مجازات مرگی است که از طرف شارع مقدس معین شده و

نمی توان آن را به کمتر از مرگ تقلیل داد». اعدام حدی بر طبق یک تقسیم بندی این گونه تقسیم می شود:

الف. جرایم جنسی که شامل زنا (زناى محصنه یا زناى با محارم یا تجاوز به عنف یا زناى غیر مسلمان با زن مسلمان) و لواط است.

ب. جرایم علیه دین و امنیت اجتماعی که شامل محاربه و ارتداد است.

ج. جرایم تکرار جرم، همچون اجرای سه حد زنا و تکرار برای بار چهارم که در بار چهارم اعدام می شود.

۳- اعدام تعزیری: «مجازات مرگی که از طرف حاکم معین می شود». بیشتر فقهای شیعه اعتقاد دارند که اصل در تعزیر ما دون حد است؛ ولی برای عدول از این اصل و اجرای مجازات بالاتر از حد می توان به یکی از سه علل زیر استناد کرده ، اعدام تعزیری را جایز شمرد . این علل عبارت است از: مصلحت فرد و جامعه؛ قیام در مقابل افساد فی الارض و نهی از منکر. در میان فقهای اهل سنت نیز اختلاف هست؛ اما در برخی موارد ، اعدام تعزیری را پذیرفته اند .

۵- فرضیه های پژوهش :

۱- فلسفه قصاص برای حیات بخشیدن به قاتل و دیگر افراد جامعه هست.

۲- فلسفه اعدام از بین بردن عضو فاسد جامعه که امیدی به اصلاح، درمان و ارباب او وجود ندارد.

۳- قصاص حق الناس است و تمامی اختیارات با اولیای دم است، ولی اعدام حدی حق الله است و قاضی در تخفیف و تبدیل آن مسلوب الاختیار می باشد و اعدام تعزیری حق حکومت است و قانون می تواند در تخفیف و تبدیل آن اختیاراتی را به مقام قضایی بدهد.

۶ - حدود پژوهش :

حقوق ایران می باشد .

فصل اول

کلیات

فصل اول : کلیات

در این فصل ابتدا به ذکر تاریخچه و تعاریفی از مجازات سالب حیات پرداخته می شود و در ادامه به انواع مجازات سلب حیات و مبانی فقهی و قانونی آن مورد بررسی قرار می گیرد .

۱-۱- مجازات

۱-۱-۱- مفهوم مجازات

مجازات در لغت به معنای جزا دادن، پاداش و کیفر آمده است در اصطلاح حقوقی تعاریف متفاوتی از مجازات آمده است : « مجازات عبارت از تنبیه و کیفری است که بر مرتکب جرم تحمیل میشود. مفهوم رنج از مفهوم مجازات غیر قابل تفکیک است و در واقع رنج و تعب است که مشخص حقیقی مجازات می باشد.» و یا «مجازات واکنش جامعه علیه مجرم» است .

در مورد تعریف ارائه شده باید اذعان نمود که علمای حقوق در بدست آوردن حقیقتی از مجازات و تعریف واقعی و اصطلاحی آن عنایت خاصی مبذول نداشته اند چرا در تعریف مجازات بایستی جنبه های مختلف آن مطمح نظر قرار گیرد:

اولاً - مجازات ملازمه با عدالت واقعی دارد . پس اولین نکته در بیان تعریف مجازات، رعایت عدالت است.

ثانیاً - اگر برای شناخت حقیقت مجازات به تاریخ مراجعه کنیم، ملاحظه میشود که مجازات در ابتدای امر عبارت از عکس العمل جامعه در مقابل عمل مجرمانه بوده، ولی بعد ها که جامعه تشکیلات و انتظامی یافت و دولت به وجود آمد، این عکس العمل اجتماعی هم شکل حقوقی به خود گرفت . بنابراین مجازات باید هدفی را تعقیب و این هدف می بایست در تعریف کاملاً مشخص گردد.

ثالثاً - واضع و اجرا کننده مجازات باید در تعریف ذکر شود.